

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 48 Volume: 10 Issue: 48

Şubat 2017 February 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SOSYAL ÖĞRENME KURAMI VE AİLE İÇİ ŞİDDET

SOCIAL LEARNING THEORY AND DOMESTIC VIOLENCE

Veda BİLİCAN GÖKKAYA*

Sezer AYAN**

Öz

İnsan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılar (Ünsal,1996; Erten ve Ardalı,1996; Kocacık,2004) olarak tanımlanan şiddet, gündelik yaşamın pek çok alanında karşımıza çıkmakta, özellikle aile içerisinde yoğun olarak yaşanmakta hatta yeniden üretilerek, kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır.

Şiddetin, ortaya çıkmasında önemli bir yeri olan öğrenme olgusu, aile içindeki ilişki ağlarını ve davranışları ön plana çıkarmakta, pek çok bilimsel kuramın da bunlar üzerinde durmasına neden olmaktadır. Bu kuramlardan biri de Sosyal Öğrenme Kuramı'dır. Albert Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı, aile içi şiddeti "çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde aile içerisinde ya da önemli rol modellerinin gözlenmesi yoluyla dolaylı ya da doğrudan öğrenilen bir şey olduğunu" (Sallan Gül,2013:25) ileri sürmektedir. Dolayısıyla aile içi şiddetin çözümü konusunda, aile içindeki ilişkileri ve davranışları yeniden gözden geçirmek ve kurgulamak gerekmektedir.

Kuramsal olan bu çalışmanın amacı da, belgesel gözlem tekniğine başvurarak, Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde aile içi şiddetin neden ve sonuçlarını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Öğrenme Kuramı, Şiddet, Aile, Aile İçi Şiddet.

Abstract

Violence which is defined as various pressures, the physical and mental effects of which cannot be clearly measured on a person, felt indirectly and tangibly (Ünsal,1996; Erten and Ardalı,1996; Kocacık,2004) is encountered in many areas of the daily life, is experienced intensely especially in family and even transferred from generation to generation by regenerating.

The learning phenomenon, which has a significant place in the emergence of violence, highlights the relationship networks and behaviours in the family, gives rise to many scientific theories elaborating on it. One of these theories is the social learning theory. The Social Learning Theory developed by Albert Bandura asserts that domestic violence is a "thing learned indirectly or directly by observing those in the family or the important role models during the transition phase from childhood to adulthood" (Sallan Gül,2013:25). Thus, it is necessary to review and build the relationships and behaviours in the family in relation to the solution of domestic violence.

The objective of this study with the theoretical is to put forward the reasons and the results of the domestic violence within the social learning theory by applying the documentary observation technique.

Keywords: Social Learning Theory, Violence, Family, Domestic Violence.

GİRİŞ

Toplumun yapı taşı olan aile, "biyolojik ilişkiler sonucu insan neslinin devamını sağlayan; toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı; karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı; o güne dek toplumda oluşturulmuş, maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran; biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir" (Sayın, 1990:2). Diğer bir anlatımla "aile içinde insan türünün belli bir şekilde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir biçimde ilk ve etkili ölçüde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli bir biçimde düzenlendiği eşler ve ana-babalarla çocuklar (aile biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak ve güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal bir kurumdur" (Ozankaya,1984:281). Ancak tüm bu olumlu işlevlerin yanında şiddetin yoğun yaşandığı yerlerden biri de yine ailedir.

Toplumun her kesiminde olan; ırk, etnik grup, din, meslek, yaş, eğitim, cinsel tercih ve sosyal sınıf farkı tanımayan (Sevil,Yanikkerem,Özkan,Güneri,2015:575) ve toplumda ciddi anlamda halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkan şiddet; insanın bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan, güç ve baskı uygulayıcı bireysel ve toplu hareketlerdir" (Sallan Gül,2013:17).

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniv., Edebiyat Fak. Sosyal Hizmet Böl. bilican76@gmail.com

**Doç. Dr., Cumhuriyet Üniv., Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl. sezerayan@gmail.com

Aile içi şiddet ise, en genel anlamda “özel yaşamda, ailede ve/veya aynı evde birlikte yaşayan kişiler arasında, cinsel ilişki ya da kan bağı ile bağlı bireyler arasında gerçekleşen bir şiddet türüdür” (Sallan Gül,2013;18).

Tüm toplumlar için önemli bir sorun alanı oluşturan şiddetin nedenleri, sonuçları ve en önemlisi de nasıl çözüleceği hala tartışma konuları arasındadır. Bu tartışma alanlarında şiddetle ilgili açıklamalar yapan önemli kuramlardan biri de Sosyal Öğrenme Kuramı’dır. A. Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı, şiddeti bilişsel süreçler açısından ele almakta, özellikle de aile içi şiddetin “çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde aile içerisinde ya da önemli rol modellerinin gözlenmesi yoluyla dolaylı ya da doğrudan öğrenilen bir olgu olduğunu” (Sallan Gül,2013:25) ileri sürmektedir.

Sosyal Öğrenme Kuramı’na göre bireyler (özellikle de çocuklar) pasif değil, aktiftir ve çevresiyle etkileşim halindedirler. Bireylerin içinde bulunduğu çevreyle (aile, akran, okul vb. gibi) etkileşimi/alışverişi, onların tutum ve davranışlarını belirlemekte, bu belirleyiş ise onların kimlik inşasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, aile içerisinde ya da çevresinde şiddete maruz kalan ya da şiddete tanıklık eden bireyler için de geçerli olmakta, bireyler bu şiddeti normalleştirerek, ileriki yaşantılarına taşımaktadırlar.

Sözün kısası, şiddetin toplumda, bireyler tarafından nasıl algılandığı, nasıl sunulduğu, nasıl kabul gördüğü önemlidir. Çünkü toplum tarafından normalleştirilen, sorun çözücü, terbiye edici, öğretici olarak kabul görülen şiddet algısı, bireysel ve toplumsal anlamda yıkıcılığından dolayı çözülmesi gereken bir olgudur.

1. ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDET

Gündelik yaşamın pek çok alanında (evde, okulda, işyerinde, sokakta, hastanede vb), farklı biçimlerde karşımıza çıkan şiddet, tanımlanması oldukça güç kavramlardan biridir. Latince Violentia’dan gelen şiddet, “sert ya da acımasız kişilik, güç anlamına gelmektedir” (Aytaç, Bilgel, Bozkurt, Yıldız,2011:3; Şahin,2013:1; Akkaya,2009:328).

Sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik boyutları ile toplumsal yaşamı etkileyen şiddet, özellikle aile içerisinde yoğun olarak yaşanmakta ve en çok da kadın ve çocukları hedef almakta, onları mağdur duruma düşürmektedir.

Söz konusu aile, nüfus yenileme, milli kültürü taşıma, sosyal mirası nakletme, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik fonksiyonun yerine getirildiği bir müessese” (Erkal,1984:96), diğer bir deyişle, “insanların bakım, beslenme ve güven duygusu gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olan aile, bazen şiddetin beslendiği ve uygulandığı bir alan da olmaktadır” (Mavili,2014:15).

“Kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde; zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke gerginlik boşaltmak amacı ile bir bireyden diğerine yöneltilen şiddet davranışı” (Yanikkerem ve Saruhan, 2005) olan aile içi şiddetin öyküsünde genelde şiddeti uygulayan erkek, şiddete maruz kalan ise kadın ve çocuklardır. Güneri (1996:8)’in de belirttiği üzere, şiddeti uygulayanların %95’inden fazlasını erkek, şiddete maruz kalanların %90’ından fazlasını ise kadın ve çocuklar oluşturmaktadır.

Toplumsal ve bireysel anlamda pek çok yıkıcı etkisi olan şiddet, tek bir nedenle açıklanamayacak kadar karmaşık bir olgudur. Bu konuda hemfikir olan araştırmalar, şiddete ilişkin risk faktörlerini: Yoksulluk, eğitimsizlik, kötü aile koşulları, şiddete eğilimli gruplar içinde yer almak, kitle iletişim araçlarından ve popüler kültürden etkilenmek, çocuklukta yoğun şiddete maruz kalmak ve/veya tanık olmak, sosyopati ve hatta kromozom anomalileri gibi bir dizi risk faktörleri olarak belirlemişlerdir (User, Kümbetoğlu, Kolankaya, 2002:161).

Şiddete ilişkin risk faktörlerinden özellikle şiddete maruz kalmak veya tanık olmak, şiddetin doğrudan ya da dolaylı olarak öğrenilen bir olgu olduğu gerçeğini ortaya çıkarırken, bu durum Sosyal Öğrenme Kuramı’nın da önemini açıkça ortaya koymaktadır.

2. SOSYAL ÖĞRENME KURAMI

Tüm toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de önemli sorun alanlarından biri olan şiddet, birçok kuram tarafından ele alınmaktadır. Genel olarak şiddeti, özel olarak da aile içi şiddeti açıklayan kuramlardan biri de Albert Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı’dır.

Sosyal Öğrenme Kuramı, şiddetin, diğer davranışlar gibi öğrenildiğini ve bu öğrenmede dışsal etkenlerin (aile, çevre vb gibi) önemli olduğunu vurgulamaktadır. Diğer bir deyişle, “Sosyal Öğrenme Kuramı, saldırganlığın nedenlerini içgüdü ya da dürtülerde aramak yerine, çevrede saldırgan tepkilere yol açan uyarıcılar üzerinde yoğunlaşmaktadır” (Sallan Gül,2013:25).

Sosyal Öğrenme Kuramı’nda, özellikle iki öğrenme sürecine önem verilir. Bunlar: 1.Edimsel Koşullanma, 2.Model Alma ve Taklittir. Bandura (1997)’ya göre: “Edimsel Koşullanma: Ödüllendirilen ya da olumlu sonuçları olan (pekiştirilen) davranışın gelecekte tekrarlanma olasılığı artar. Cinsiyetine uygun

davranışlarda bulunan çocuk ödüllendirilir, cinsiyetine uygun davranmazsa cezalandırılır. Ödüllendirilen davranış (cinsiyete uygun davranış) tekrarlanır ve davranış dağarcığına dahil edilirken, ödüllendirilmeyen, hatta cezalandırılan davranış tekrarlanmaz, o davranışlardan kaçınılır ve davranış dağarcığında yer almaz. Örneğin; ağlamak, kız çocuklarının işine yarar, erkeklerin işine yaramaz; atılgan ve saldırgan davranış, erkek çocuklarda pekiştirilirken, kız çocuklarında pekiştirilmez (Akt.:Dökmen, 2009:60).

Model Alma ve Taklit yoluyla öğrenme ise: "Gözlenen figürler (anne, baba, öğretmen, arkadaş, beğenilen herhangi bir kişi, televizyondaki kahraman vb.) model alınır ve bu figürlerin davranışları uygun bir zamanda taklit edilir. Cinsiyet rollerinin kazanımında da genellikle kız çocuklar annelerini ve kadın figürleri; erkek çocuklar da babalarını ve erkek figürleri model alırlar ve taklit ederler. Bunların yanı sıra, sosyal öğrenme kuramcıları, çocukların uygun cinsiyet rolü davranışlarını dolaylı olarak da öğrenebildiklerini yani başkalarının davranışlarını gözleyerek ve onların hangi davranışlarının ödül ya da ceza aldığını izleyerek de öğrenebildiklerini ileri sürerler" (Dökmen, 2009:60).

Aile içerisinde gözlenen/model alınan davranışlardan hareketle çocuklar, ebeveynlerin tutum ve davranışlarını gözlemleyerek ve onları taklit ederek sosyalizasyonlarını gerçekleştirmeye çalışırken, eğer aile içerisinde şiddet gerçekleşiyorsa ve o çocuklar, o şiddete tanıklık ediyorlarsa şiddetin sonuçlarına (güç kullanma ve kontrol etme, itaat etme vb.) bakarak onlarda (kız ve erkek çocukları farklı etkilenecek, erkekler aktif rol üstlenirken kızlar pasif rol üstlenecektir) aynı ebeveynleri gibi davranmaya çalışacaklardır. Çünkü, diğer tüm davranışlar gibi şiddette, öğrenilen bir davranıştır.

"Aile içerisinde şiddetin yaşandığı bir ortamda gelişimini tamamlamak zorunda kalan çocukların şiddete uğrama kadar şiddetten etkilenme biçimleri de nasıl bir kişilik geliştirecekleri ile yakından ilişkilidir (Yörükoğlu,1986:71). "Baskıcı ortamlarda yetişen ve aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda sürekli kaygı, geleceğe ve kendine karşı güvensizlik, düşük kişilik gelişimi gözlenmektedir" (Bayındır,2010:1-9), bu çocukların, olumsuz çocukluk tecrübelerini yetişkin hayatına taşıyarak, kendilerinin de birer şiddet uygulayıcısı haline geldiği görülmektedir (Veltkamp ve Miller,1993:11; Ayan,2007:208; Ayan,2010:289). Zastrow (2013:271)'un belirttiği üzere, çocukluğunda şiddet gören/istismar edilen çocuklar (kendileri yetişkin ebeveynler olduklarında) da kendi çocuklarına şiddet uygulamaktadırlar.

Diğer bir anlatımla, bireyler, toplumsallaşırken hem aileden hem de çevreden etkilenmekte kişiliklerini bunlara göre şekillendirmektedirler. Bu etkilenme, bireylerin tüm tutum ve davranışlarına (Cinsiyet rolleri, şiddet, sosyal çatışma çözme becerisi, olumlu sosyal davranışlar, aile içi roller, konuşma biçimi vb. pek çok farklı özelliğin gelişiminde sosyal öğrenme önemli bir mekanizmadır (Yağmur,2012:140-141)) yansıdığı gibi bu durum bireylerin, şiddeti algılayışına, uygulayıp, uygulamamasına da yansımaktadır.

Kısacası, aile içerisinde şiddete tanıklık eden ya da şiddet gören çocuklar, kendilerini yetiştirirken, kişiliklerini inşa ederken gördükleri daha doğru ifade ile öğrendikleri bu tutum ve davranışları benimseyerek, meşrulaştıracak ve ilerde kendileri de bu şiddeti uygulayarak, bir anlamda şiddeti kuşaktan kuşağa aktaracaklardır. Oysa ki, "çocukları korumak ve gelişimlerini kolaylaştırmak bir ailenin en temel fonksiyonudur. Aileler, oluşumuna bakılmaksızın, büyümek ve gelişmek zorunda olan çocuklarına dikkat, sefkat ve güvenlik sağlamak zorunda olan kurumlardır" (Osofsky,2004:482-483).

3. SOSYAL ÖĞRENME KURAMI VE AİLE İÇİ ŞİDDET

Akrabalık bağlarıyla doğrudan birbirine bağlanmış olan ve yetişkin üyelerinin çocukların bakımından sorumlu olduğu bir grup insandan oluşan aile (Giddens,2000:148), şiddetin öğrenilmesi ve aktarılmasında önemli bir konumdadır. Şiddeti besleyen/tetikleyen, ortaya çıkmasına neden olan en önemli faktörler olarak gösterilen aile ve çevrenin, "insan ruhunda iyi ve kötü önemli etkileri vardır" (Turan,1992:87). Sözü edilen bu kötü etkilerden biri ve en önemlisi de şiddet olgusudur.

Şiddeti ve saldırganlığı, bireyin çevresiyle olan etkileşimine/alışverişine, oradaki bireylerin tutum ve davranışlarına, olayların sonuçlarından çıkan algılamalara dayandıran Sosyal Öğrenme Kuramı, özellikle çocukluk çağında aile içi şiddete maruz kalan veya şiddete tanıklık eden çocukların (özellikle de erkek çocukların), yetişkinliklerinde de çevresine şiddet uyguladıklarını, bir anlamda şiddeti normalleştirdiklerini, terbiye ve sorun çözmede bir araç olarak kullandıklarını ileri sürmektedir. Yapılan araştırmalar da, özellikle şiddet ve saldırganlık unsuru taşıyan davranışların seyretme yolu ile taklit edilebileceğini göstermiştir (Sander'den akt.:Özen,2011:77).

Özellikle ülkemizdeki aile yapısı ve çocuk yetiştirme yöntemleri içinde fiziksel cezanın bir disiplin aracı olarak kullanılması ve dayanın bu nedenle toplumumuzda yaygın olarak görülmesi (Polat O, Balcı G, Köknel Ö, Tüzün B, Serozan R, Aydın B ve ark.,2000), şiddetin eğitim ve problem çözme aracı olarak kullanıldığının da bir kanıtıdır.

Şöyle ki, "Bandura sosyal durumlardaki öğrenmelerin büyük ölçüde taklitlerle gerçekleştiğini belirtir. Özellikle çocukların yeni sosyal davranışları öğrenmeleri, önemli bireylerin (örn; ebeveyn, öğretmen, arkadaş

vb. gibi) davranışlarını gözlemlenmeleri ve model almalarıyla olmaktadır. Gözlem, gözlenen davranışı ve bunun olası sonuçlarını öğretmektedir. Davranış ve sonuçları başkasında gözlemediği için bu öğrenmenin mekanizması ise dolaylı pekiştirilmedir. Anlaşmazlık durumunda, anne-babasının sorunu bağırarak ve kavga ederek çözdüğünü gören çocuk, kendi akranlarıyla çatışma yaşadığında benzer stratejilere başvurarak, kavga ederek sorununu çözmeye çalışacaktır (Yağmurlu,2012:140). Dolayısıyla, Sosyal Öğrenme Kuramı'nın, bireylerin tutum ve davranışlarını anlamada ve algılamadaki yeri önemlidir

Öğrenme süreçlerinden taklit ve pekiştirmeyi ön plana çıkaran Sosyal Öğrenme Kuramı bunu, yapılan deneylerle de ortaya koymaya çalışmıştır. Bandura, Ross ve Ross (1963), tarafından yapılan bir deneyde "çocuklar, bir yetişkini, palyaço görünümü şişme bir bebeğe şiddet uygularken seyretmişlerdir. Deneyin birinci aşamasında, ilk koşulda yetişkin, şişme bebeği yumruklamış, havaya fırlatmış ve tüm bunları yaparken 'vur başına', 'al sana' diyerek bağırmıştır. İkinci koşulda ise yetişkin, palyaço ve oyuncaklarla sessizce oynamıştır. Deneyin ikinci aşamasında, hem şiddet içeren sahneleri izleyen hem de izlemeyen çocuklar, oyuncaklarla odada yalnız bırakılmışlardır. Şiddet dolu sahneleri izleyen çocuklar, yetişkin davranışlarının aynısını tekrar ederek saldırgan davranışlar gösterirken, şiddet içeren sahneleri izlemeyen çocuklar, sessizce oyuncaklarla ilgilenmişlerdir" (Akt.:Güler,2010:360).

Bu deneyden hareketle aile içindeki şiddeti normalleştiren, devam etmesini sağlayan bu öğrenme, şiddetin kronikleşmesine neden olurken, ortadan kalkmasını da engellemektedir. Şöyle ki, "babası tarafından annesine şiddet uygulandığını ancak şiddetin ardından hiçbir şey olmamış gibi yaşantılarına devam ettiklerini ya da büyük ebeveynlerin bu şiddeti onayladığını gören çocuk için baba güç kazanmıştır ve kontrol ondadır. Üstelik büyükler de bu davranışı onaylamış ve ödüllendirmiştir. O halde çocuklar için şiddet, güç ve kontrol kazandıran bir şeydir" (Kalkan ve Kaygusuz,2012:386). Diğer bir ifadeyle çocuklar, şiddetin negatif sonuçlarından çok, pozitif sonuçlarını gözlemlerler ve bu davranışı uygulayarak olumlu sonuç beklentilerini artırırlar (Sallan Gül,2013:26).

"Modelin yaş, cinsiyet, karakter, statü, ün, çekicilik, benzerlik gibi özellikleri gözlemcinin dikkatini etkileyen özelliklerdir. Ayrıca, model ile gözlemleyen arasındaki ilişki, modelin inandırıcılığı ve güvenilirliği, sevilen ve beğenilen bir kimse olması da önemlidir. Bu nokta da, ebeveynler çocukların öğrenmesindeki en temel kaynaktır ve çocuklar tarafından davranışları gözlemlenir. Erkek çocuk babasını model alarak güç ve kontrol kazanmanın bir yolu olarak şiddeti benimserken, kız çocuk da ezilen ve aşağılanan anneyi model alarak ileride korkulu, kaygılı ilişkiler geliştirecek ve çoğunlukla uyma davranışı sergileyecektir" (Kalkan ve Kaygusuz,2012:386).

Yapılan araştırmalara bakıldığında da "çocukların şiddete yönelik davranışlarını %20 oranında medyada yer alan filmlerden, %32 oranında da kendi anne-babalarından öğrendikleri vurgulanmaktadır" (Mavili,2014:143).

Diğer yandan aile içi şiddette, "kız çocukları, şiddet karşısında erkek çocuklardan daha çok örselenmektedir" (Şirin,2011:153-165). Nedenine bakıldığında, "cinsiyet rolü toplumsallaşmasında erkek çocuklar baskın eş, evi geçindiren ve gelir getiren kişi ve aile reisi rollerini öğrenirken, kız çocuklar ise erkek baskın ilişkiyi kabullenmeyi ve diğer kişilerin ihtiyaçlarını karşılamayı esas rolleri olarak öğrenirler" (Sallan Gül,2013:26).

Kız çocukları tarafından bu rollerin benimsenmesi/içselleştirilip normalleştirilmesi belli durumlarda şiddeti hak ettikleri düşüncesini ortaya çıkarabilmektedir. Konuyla ilgili olarak Hıdıroğlu, Topuzoğlu, Ay ve Karavuş (2006)'un İstanbul'da bir sağlık ocağında hizmet alan kadınlarla yaptıkları bir çalışmada kadınların en çok çocuklarının bakımlarını aksatırlarsa (%42.5) ya da kocalarına karşılık verirlerse (41.8) 'dayağı hak ettiklerini' düşündüklerini ifade etmişlerdir. Hacettepe Üniversitesi (2003) tarafından gerçekleştirilen bir başka araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. "Araştırmaya katılan kadınların %39.2'si, 'eğer yemeği yakarsa, onunla tartışırsa, çok para harcarsa, çocuk bakımını boşlarsa veya onunla cinsel ilişkiye girmeyi reddederse, kocanın karısını dövmeye hakkı olduğunu' belirtmişlerdir" (Akt.: Kandemirci ve Kağnıcı,2014:5).

Sözün kısası, şiddetin, hem kadın hem de erkek bireyler tarafından meşru görülmesi, önce ailede sonra da toplumda tekrar tekrar üretilmesine ve bir sorun çözme yöntemi olarak kuşaktan kuşağa aktarılmasına yol açmaktadır (Tılıç,1997:5). Sebebi ne olursa olsun, aile içinde yaşanan şiddet, hem ona maruz kalanı hem de ona tanıklık edenleri derinden etkilemektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Toplumların ve bireylerin ilerlemesinde, gelişmesinde gerçekleştirdiği işlevleri açısından çok önemli bir yerde duran aile, aynı zamanda şiddeti de içerisinde barındıran toplumsal bir kurumdur.

Her açıdan yıkıcı olan şiddetin ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde, aile içindeki tutum ve davranışların büyük bir önemi vardır. Aile içindeki ebeveynlerin ya da aile çevresindeki diğer rol modellerin, olaylar karşısındaki tutum ve davranışları, olayları algılayışları ya da sorunların çözümü için başvurdukları yollar, özellikle çocuklar tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak öğrenilerek, taklit

edilmesine neden olmakta bu durum da, kendi kişiliğini inşa etmeye çalışan çocukların, iyi ve sağlıklı bir kişilik oluşturup oluşturmayacağını, çatışma ve problemler karşısında şiddeti bir çözüm aracı olarak kullanıp kullanmayacağını önemli derece de belirlemektedir.

Öğrenilen bir davranış olan şiddet, sosyalleşme sürecinde en önemli yeri olan aile içinde tek bir bireye yöneltilmiş bile olsa, bu şiddete tanıklık eden (özellikle çocuklar) bireyleri derinden etkilemekte, şiddetin yaşandığı aile, artık güvenli bir yer olmaktan çıkarak, şiddetin her an yaşanacağı bir yer haline almaktadır.

Aile içerisinde yaşanan şiddetin sebep olacağı zararlar sadece bireyleri değil aynı zamanda tüm toplumsal yapıyı da etkileyeceğinden, dikkatle ele alınması ve çözülmesi gereken önemli bir sorundur. Dolayısıyla çocukların yetiştirildiği aile ortamının güvenli, aile bireyleri (anne-baba-çocuklar) arasındaki ilişkilerin sağlıklı, aile içerisinde meydana gelen çatışma ve problemlerin, şiddetle değil, uzlaşmacı/çözüm odaklı halledilmesi gerekmektedir. Bunun için de aile içerisinde ya da toplumsal alanda şiddeti olumlayan, meşrulaştıran, şiddeti sorun çözme ve terbiye etme/egitim aracı olarak gören düşünceleri değiştirmek hatta ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bu düşüncelere yer açan toplumdaki toplumsal cinsiyet algılarını yeniden kurgulamak, kadın erkek eşitliğini ön plana çıkaran uzlaşmacı düşünceleri desteklemek gerekmektedir. Çocukların eğitiminde (ister formel isterse informal eğitim) şiddetin, güç kullanma ve başkaları üstünde kontrol kurma vb. alanlarda asla kullanılmaması gerektiği vurgulanmalıdır.

İster kamusal alanda isterse aile içinde olsun şiddetin neden ve sonuçları hakkında bireylerin (kadın, erkek, çocuk vb.) bilinçlendirilmesi, farkındalıklarının artırılması, onların kurumlar (eğitim, sağlık, sosyal hizmet, sivil toplum kuruluşları, hukuki vb. kurumlar) tarafından desteklenmesi, onlarla işbirliği içinde ortak amaç çerçevesinde çalışılması ve toplumda bu konuda duyarlılık oluşturulması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, şiddet, şiddeti doğurur.

KAYNAKÇA

- AKKAYA, C (2009). "Toplumsal Bir Problem Olarak Şiddet". Edt.: Nürşen Adak, *Sosyal Problemler Sosyolojisi Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler* (iç.), Ankara: Siyasal Kitabevi, ss.327-350.
- AYAN, S (2007). "Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri". *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8 (3), ss.206-214.
- AYAN, S (2010). *Aile ve Şiddet, Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- AYTAÇ, S., BIGEL, N., BOZKURT, V., YILDIZ, S (2011). "İşyerinde Şiddet". *İşyerinde Şiddet* (İç.), Der.: Serpil Aytaç ve Nuran Bayram, İstanbul: Beta Yayınları, ss.1-26.
- BAYINDIR, N (2010). "Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler", *Mehmet Akif Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2 (2), ss.1-9.
- DÖKMEN, Z (2009). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ERKAL, M (1984). *Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme*, Ankara: Mayaş Yayınları.
- ERTEN, Y., ARDALI, C (1996). "Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psiko-Sosyal Yapıları". *Cogito Dergisi*, Sayı:6-7. Kış-Bahar, ss.143-164.
- GIDDENS, A (2000). *Sosyoloji*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GÜLER, M (2010). "Sosyal Psikoloji Bakış Açısından Çocuk ve Ergenlerde Suçlu Davranış Gelişimi". *TBB Dergisi*, 89, ss.355-371.
- GÜNERİ, F (1996). "Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet". *Evdaki Terör: Kadına Yönelik Şiddet* (iç.), İstanbul: Mor Çatı Sığınma Vakfı Yayınları, ss.87-92.
- HİDİROĞLU, S., TOPUZOĞLU, A., AY, P. ve KARAVUŞ, M (2006). "Kadın ve Çocuklara Karşı Fiziksel Şiddeti Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İstanbul'da Sağlık Ocağı Tabanlı Bir Çalışma". *New/Yeni Symposium Journal*, 44, ss.196-202.
- KALKAN, M. Ve KAYGUSUZ, C (2012). "Aile İçi Şiddete Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Bakış". *Uluslar arası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Kitabı* (iç.), Yay. Haz.: Dolunay Şenol ve Diğ., Cilt:I, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, 27-28 Nisan, ss.384-388.
- KANDEMİRCİ, D. ve KAĞNİCİ, D.Y (2014). "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu İnceleme". *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (33), ss.1-12.
- KOCACIK, F (2004). *Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet Türkiye'den Örnekler*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- MAVİLİ, A (2014). *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, Ankara: Elma Yayınevi.
- OSOFSKY, J.D (2004). "Community Outreach For Children Exposed to Violence". *Infant Mental Health Journal*, 5, pp. 478-487.
- OZANKAYA, Ö (1984). *Toplumbilime Giriş*, Ankara: S Yayınları.
- ÖZEN, Y (2011). "Etik mi? Ahlak mı? Modernite mi? Medeniyet mi? (Değerler Eğitimine Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım)". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:3, Sayı:5, ss.63-87.
- POLAT, O., BALCI, G., KÖKNEL, Ö., TÜZÜN, B., SEROZAN, R., AYDIN, B. ve ARK (2000). *Ailenin ve Aile İçinde Çocuğun Korunması ve Çocuğun Statüsü Komisyonu Raporu 1. İstanbul Çocuk Kurultayı İstanbul Çocuk Raporu*, (Yayına Haz. S Sayıta, M Şirin), İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, Kitap No:87, ss. 117-161.
- SAYIN, Ö (1990). *Aile Sosyolojisi- Ailenin Toplumdaki Yeri*, İzmir: Ege Üniv. Yayınları.
- SEVİL, Ü., YANIKKEREM, E., ÖZKAN, S., GÜNERİ, S.E (2015). "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet". *Dünyada, Türkiye'de Kadın ve Şiddet* (İç.), Edt.: Murat Korkmaz, Emine Demiray, Ümran Sevil, Şengül Hablenitoğlu ve Yavuz Taşkıran, Ankara: Nobel Yayınları, ss.565-628.
- SALLAN GÜL, S (2013). *Türkiye'de Sığınma Evleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- ŞAHİN, M.H (2003). *Sporla Şiddet ve Saldırganlık*, Ankara: Nobel Yayınları.
- ŞİRİN, M. R (2011). "Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya". *Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı* (İç.), Yay. Haz.: Mustafa Ruhi Şirin, , I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- TILIÇ, R (1997). *Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım*, Ankara: TODAİE Yayınları.
- TURAN, R (1992). "Osmanlıların Kuruluş Yıllarında Türk Ailesi". *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi* (iç.), Cilt I, No:71, Ankara: T.C. BAAK Yayınları.

- USER, İ, KÜMBETOĞLU, B, KOLANKAYA, T (2002). "Şiddete İlişkin Bir Bilinç Yükseltme Çalışması". *Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları* (İç.), Edt.: Yasemin Özdek Ankara: TODAİE Yayınları, ss.157.174.
- ÜNSAL, A (1996). "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi". *Cogito Dergisi*, Sayı: 6-7, Kış-Bahar, ss.29-36.
- VELTKAMP, L. J. Ve MILLER, T.W (1994). *Clinical Handbook of Child Abuse and Neglect*, USA.
- WIDOM, C. S (1998). "Child Victims: Searching for Opportunities to Break the Cycle of Violence". *Applied&Preventive Psychology*, 7, pp.25-234.
- YAĞMURLU, B (2012). "Çocuklukta Sosyal Gelişim". *Psikolojiye Giriş* (iç.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ss.134-163
- YANIKKEREM, E., SARUHAN, A (2005). "15-49 Yaş Evli Kadınların Aile İçi Şiddet Konusunda Görüşlerinin ve Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi". *Klinik Bilimler&Doktor Dergisi*, Sayı:2, Cilt:11, ss.198-204.
- YÖRÜKOĞLU, A (1986). *Gençlik Çağı*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ZASTROW, C (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*, Edt.:Durdu Baran Çiftci, Ankara: Nika Yayınevi.